

GIRONA

SEGONA REPÚBLICA
1931-1936

AUTORIA DESCONEGUDA / CRDI - COL·LECCIÓ AJUNTAMENT DE GIRONA

GIRONA

SEGONA REPÚBLICA

1931-1936

Cristina Feixas - Fina Navarrete

 efadós

Ajuntament de Girona

GIRONA

SEGONA REPÚBLICA

1931-1936

Col·lecció Catalunya en Guerra
Primera edició: novembre del 2025

© dels textos: Cristina Feixas Quintana
© dels textos: Fina Navarrete Sánchez
© del pròleg: Lluc Salellas i Vilar
© de les fotografies: diversos autors
© de la selecció de les fotografies:
Ajuntament de Girona - Centre
de Recerca i Difusió de la Imatge
© de la col·lecció: Editorial Efadós
© de l'edició: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS
Carrer d'Edison, 3, Nau A
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original i disseny:
Editorial Efadós

Col·laboració:
Ajuntament de Girona

Coordinació editorial:
Isabel Grabulosa

Assessorament lingüístic:
M. Neus Doncel Saumell

Fotografia de la coberta:
Josep Maria Sagarra i Plana / ANC

Acrònims:
ACAE (Arxiu Comarcal de l'Alt Empordà)
AFB (Arxiu fotogràfic de Barcelona)
AMGi (Arxiu Municipal de Girona)
ANC (Arxiu Nacional de Catalunya)
CRDI (Ajuntament de Girona - Centre de Recerca
i Difusió de la Imatge)
INSPAI (Centre de la Imatge - Diputació de Girona)
GEiEG (Grup Excursionista i Esportiu Gironí)

ISBN 979-13-87658-32-8
DL B-19440-2025
Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública
o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb
l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per
la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment
d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de
Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

La Segona República i els somnis de llibertat,
igualtat i fraternitat

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

Construir el somni republicà

Pàg. 12

ACTIVITAT POLÍTICA

Entre l'esperança i la fractura

Pàg. 62

ESPAI URBÀ

La modernització de la ciutat

Pàg. 120

CULTURA, SOCIETAT I OCI

Entre el canvi i la tradició

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

LA SEGONA REPÚBLICA I ELS SOMNIS DE LLIBERTAT, IGUALTAT I FRATERNITAT

Lluc Salellas i Vilar, alcalde de Girona

Tot i no explicar-ho gairebé fins cinquanta anys després, com si la frustració d'haver-se quedat a mig camí fos eterna, el meu avi va ser un dels milers de joves gironins que es van il·lusionar amb l'adveniment de la República l'any 1931. Era una generació que somniava en clau de llibertat, igualtat i fraternitat, en llengua catalana, sobre la base de la racionalitat i lluny de les creences dels dogmatismes de fe, que tenia l'escola com a pedra angular, l'esport com a virtut d'una societat avançada i la tècnica com la millor de les maneres per fer la vida més fàcil al conjunt de catalanes i catalans.

Aquest llibre recupera, a través d'unes imatges espectaculars, tota aquella societat moderna, equilibrada i avançada que durant cinc o sis anys es va poder constituir i, sobretot, planificar a Girona, igual que a la resta del país: les noves escoles, el fervor popular, la societat que trenca barreres i, sobretot, imaginar-se amb llibertat i amb la possibilitat de fer realitat anhels individuals i col·lectius que fins llavors havien hagut d'estar amagats en cases, ateneus i fàbriques. El llibre recull tot això alhora que ens mostra una ciutat on el món rural i l'urbà encara viuen a parts iguals, on els quatre rius no han estat domesticats –hi ha una imatge d'impacte amb el Ter més gran que Pedret i el Barri Vell junts–, on la higiene, l'arquitectura i l'urbanisme comencen a fer passos

per solidificar el futur. En definitiva, una societat que vol i que, malauradament, no podrà.

L'avi Josep va tenir la quarta filla un 15 d'abril, un dia més tard del que li hauria agradat per commemorar la República. Era el 1949. Havia passat tres anys a la presó i, en sortir-ne, tots aquells somnis fets realitat de la dècada dels trenta del segle passat no solament s'havien esvaït sinó que el franquisme s'esforçava a encaminar-los en direcció contrària. Aquella Girona de Santaló, Macià i Adroher havia desaparegut, s'havia perdut. Tanmateix, la història mai desapareix del tot i, tard o d'hora, sempre acaba rebrotant. Pot ser en forma de llibre, com aquest, però també d'expressió política. Girona i Catalunya se n'han fet un fart.

AUTORIA DESCONEGUDA / CDRI- FONS GRUP EXCURSIONISTA L'ESPORTIU GIRONI (GEIG)

Introducció

CONSTRUIR EL SOMNI REPUBLICÀ

Cristina Feixas Quintana · Fina Navarrete Sánchez

La proclamació de la Segona República Espanyola a Girona vas ser un moment clau que transformà la ciutat en tots els àmbits. Les eleccions municipals del 12 d'abril del 1931, celebrades en un context de profunda crisi de la monarquia d'Alfons XIII, van marcar un punt d'inflexió i es van convertir en un veritable plebiscit entre la continuïtat del règim monàrquic i l'arribada de la República. A Girona, la victòria de les candidatures republicanes i d'esquerres va ser clara. Esquerra Republicana de Catalunya (ERC), formada poc abans, va obtenir la majoria absoluta amb quinze regidors, mentre que la Lliga Regionalista en va

aconseguir cinc, els carlins, dos, i la Unió Monàrquica, un. Aquest resultat va ser celebrat amb entusiasme per la ciutadania i, el 14 d'abril del 1931, qui seria alcalde republicà, Miquel Santaló, va proclamar la Segona República des del balcó de l'Ajuntament i va obrir un nou capítol en la història política de la ciutat.

Amb la República, el catalanisme polític va guanyar protagonisme, mentre afloraven profundes tensions socials. Esquerra Republicana emergí com a actor central, mentre que les forces conservadores, els sectors obrers i les institucions religioses van mantenir un paper de contrapès. Les reformes impulsades per la República, des de l'àmbit agrari fins al laboral i educatiu, generaren conflictes i debats que van definir la dinàmica social gironina.

VALENTÍ FARGNOLI I ANNETA / CDRI - COL·LECCIÓ VALENTÍ FARGNOLI I ANNETA

LLIBRES I LLENGUA

Durant la Segona República, la Festa del Llibre a Catalunya es va consolidar com una celebració de la literatura i la cultura catalanes. Celebrada el 23 d'abril, coincidint amb la Diada de Sant Jordi, va ser un acte popular per promoure els llibres en català i reivindicar la identitat cultural.

UNITAT REPUBLICANA

La visita oficial del 19 de desembre del 1931 va simbolitzar la cooperació entre el Govern espanyol i l'autogovern català. Al centre, el president del Govern de la República, Manuel Azaña, i el president de la Generalitat de Catalunya, Francesc Macià. A l'esquerra, el comissari de la Generalitat a Girona, Josep Irla.

JOSEP MARIA SAGARRA I PLANA / ANC

En l'àmbit cultural, Girona va experimentar una efervescència notable. La República promogué l'educació pública i la construcció de noves escoles, amb una pedagogia orientada a l'accés universal al coneixement i a la dignificació del mestre. La llengua catalana es consolidà com a eina d'educació i de cultura, mentre que la premsa local va viure un període de vitalitat que permeté la circulació d'idees i debats públics. Els ateneus, els teatres, els cafès i els centres culturals esdevingueren espais de sociabilitat i de participació col·lectiva, evidenciant la interrelació entre cultura i política.

El paisatge urbà de Girona també es transformà. L'enderroc de trams de muralla i l'ampliació de l'eixample van facilitar la connexió entre el nucli antic i les zones noves, ara que s'obria espai a la modernització dels serveis pú-

blics i de l'arquitectura. Els edificis, les escoles i les places s'orientaven cap a la funcionalitat, la llum, la ventilació i el confort, amb una estètica que combinava racionalisme i modernitat, i que simbolitzava els ideals republicans de progrés i higiene. Cada carrer, cada plaça i cada edifici esdevenien signes visibles de canvi i transformació, espais on la ciutadania podia experimentar la nova vida urbana i cultural que la República volia fomentar.

Tot i la seva breu durada, la Segona República va deixar una empremta inesborrable a Girona. La ciutat va esdevenir un laboratori de noves idees polítiques, culturals i urbanístiques, on les tensions entre conservadors i progressistes, entre tradició i modernitat, entre espais antics i nous, van configurar un escenari complex però enriquidor.

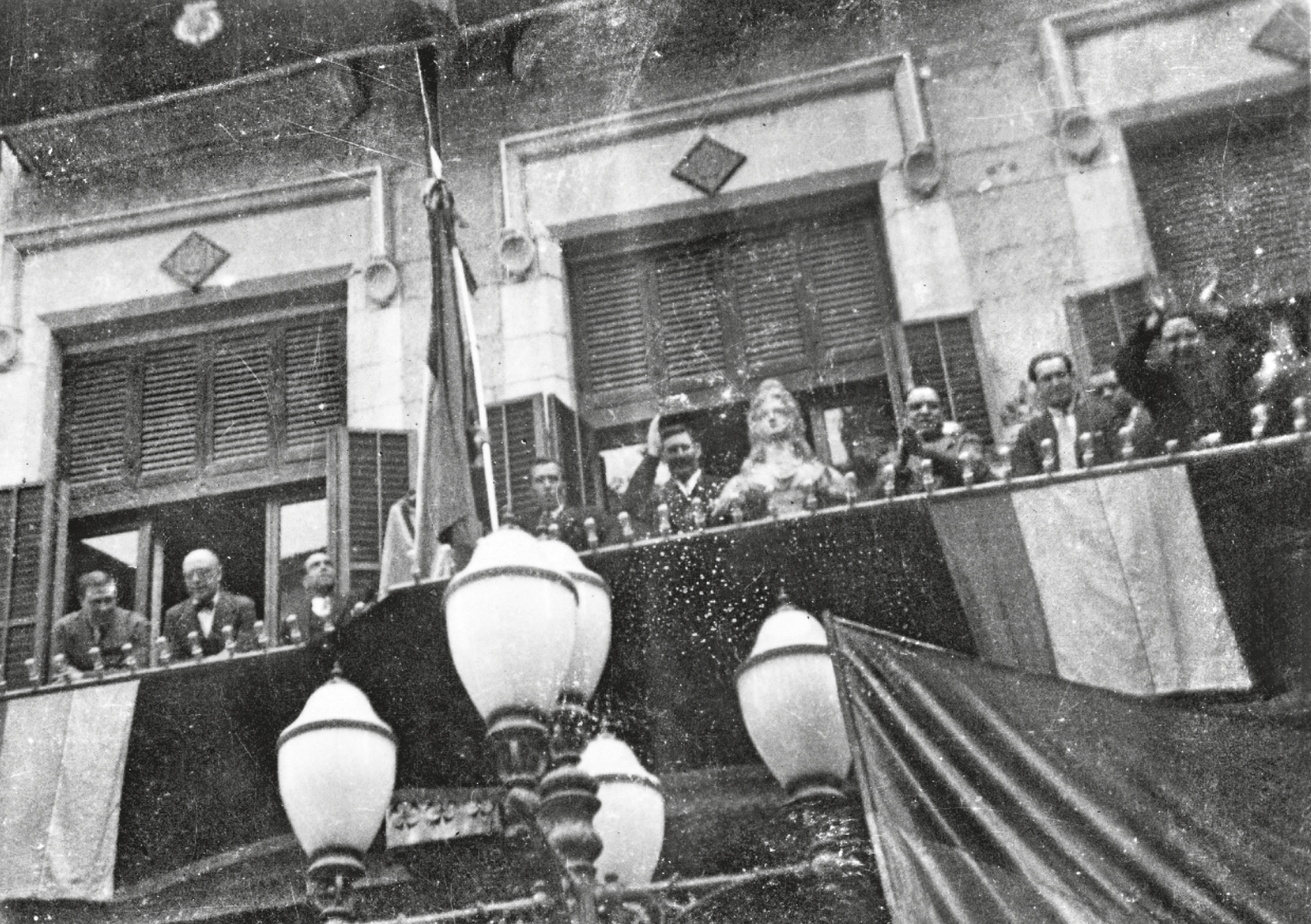

JOSEP MARIA SAGARRA PLANA / ANC

ACTIVITAT POLÍTICA

Entre l'esperança i la fractura

Amb la proclamació de la Segona República el 14 d'abril del 1931, Girona entrà en un període de transformacions i convulsions polítiques visibles en la vida municipal. L'ambient republicà inicial, liderat per ERC i simbolitzat per l'alcalde Miquel Santaló (1931-34), es veié aviat alterat per la polarització entre esquerres i dretes. En només vuit anys, fins a vuit persones ocuparen l'alcaldia, entre elles Josep Maria Dalmau (1934, ERC), Francesc Tomàs (1934-36, Lliga) i Joaquim de Camps i Arboix (1934-36, ERC). La victòria conservadora en les eleccions del novembre del 1933 inicià l'anomenat «bienni negre», amb lleis contrareformistes i limitacions a l'autonomia catalana. L'anul·lació de la Llei de contractes de conreu i les tensions amb Madrid desembocaren en els Fets d'Octubre del 1934 i en la proclamació de l'Estat Català per part de Lluís Companys. A Girona hi hagué vaga general i Joaquim de Camps i Arboix proclamà l'Estat Català com a alcalde gestor. La ciutat visqué un tiroteig, detencions massives i la clausura de locals i diaris, mentre quedava sota el control dels sectors més conservadors. Girona restà sota règim d'excepció fins al febrer del 1936, quan el Front d'Esquerres recuperà una efímera normalitat, que es veié truncada pel cop militar del 18 de juliol del 1936, que inicià la Guerra Civil.

AUTORIA DESCONEGUDA / CRDI - COL·LECCIÓ JORDI GIBERT GIBERT

PROCLAMACIÓ DE LA REPÚBLICA

El dia 14 d'abril del 1931 cap a les sis de la tarda i des del balcó de l'Ajuntament, Miquel Santaló va proclamar solemnement la Segona República a Girona i instà la població a mantenir la serenitat i l'ordre. Aquell mateix vespre, en un ambient d'eufòria ciutadana, es va constituir el nou Ajuntament republicà.

BUST DE LA REPÚBLICA

El bust de la República, símbol al·legòric de llibertat i sobirania, representava una figura femenina amb túnica clàssica i barret frigi, sovint acompanyada de la corona mural i de la bandera tricolor republicana. Aquesta versió del bust va ser comercialitzada per l'editorial gironina Dalmau Carles Pla.

AUTORIA DESCONEGUDA / CRDI - COL·LECCIÓ AJUNTAMENT DE GIRONA

